

Małe Miasta

Ślady przeszłości

Redakcja
Mariusz Zemło

Lublin–Strzyżów–Supraśl
2017

ACTA COLLEGII SUPRASLIENSIS

Tom XXII

Redakcja Akt

Radosław Dobrowolski,
Marek Tołoczko, Wojciech Załęski,
Mariusz Zemło

Współpraca

KATEDRA SOCJOLOGII WIEDZY I EDUKACJI
KATOLICKIEGO UNIwersYTETU LUBELSKIEGO
JANA PAWŁA II

MUZEUM SAMORZĄDOWE ZIEMI STRYŻÓWSKIEJ
W STRYŻÓWIE

Recenzja
Dr hab. Kazimierz Kondrat

Projekt okładki
Zespół *Collegium Suprasliense*

Redakcja
Teresa Jabłońska

Opracowanie komputerowe
Rafał Brzozowski

ISBN 978-83-8061-409-3

Wydawnictwo KUL
ul. Konstantynów 1 H, 20-708 Lublin
tel. 81 740-93-40, fax 81 740-93-50
e-mail: wydawnictwo@kul.lublin.pl
<http://wydawnictwo.kul.lublin.pl>

Volumina.pl Daniel Krzanowski
ul. Ks. Witolda 7-9, 71-063 Szczecin
tel. 91 812 09 08
e-mail: druk@volumina.pl

Spis treści

Słowo wstępne	9
---------------------	---

Muzea

KAZIMIERZ LEŃ SJ Muzeum księży jezuitów w Starej Wsi	15
KS. TOMASZ GRABOWSKI Muzeum Diecezjalne w Łomży – powstanie i działalność	27
MONIKA BOBER Muzeum Samorządowe Ziemi Strzyżowskiej im. Zygmunta Leśniaka w Strzyżowie	43
MARCIN RYDZEWSKI Muzeum Przyrody w Drozdowie w dziedzictwie historycznym miejscowości	73
KRZYSZTOF ŁAZIUK Historia z przyrodą w tle. Małe Muzeum Historii Puszczy Knyszyńskiej	87
ANDRZEJ KOŁDER Muzeum Kultury Szlacheckiej w Kopytowej – miejsce przywrócone	99
AUGUSTYN RYBKA „Potoki” w przysiółku Wilczak – prywatne muzeum kultury materialnej wsi podkarpackiej w gminie Błazowa	113

Kolekcje

- IWONA KULESZA-WORONIECKA
Kolekcje magnackie na Podlasiu w XVIII wieku 131
- JÓZEF WACZYŃSKI
Obok Orła znak Pogoni. Pamiątki popowstaniowe w zbiorach
Muzeum Wojska w Białymstoku 145
- ANJA WEISS
Sztuka islamu w kolekcji Weissów 161
- KRZYSZTOF ORMIAN
Kolekcja numizmatyczna profesora Zygmunta Leśniaka
w zbiorach Muzeum Samorządowego Ziemi Strzyżowskiej 181
- NORBERT DARIUSZ TOMASZEWSKI
Niezwykli kolekcjonerzy, niezwykła kolekcja. Wanda i Honore
Heroes – z Brukseli na Podlasie 199
- IZABELA WODZIŃSKA
Karty dań zakładów gastronomicznych ze zbiorów Muzeum
Kultury Ludowej w Kolbuszowej – źródło do badań nad kulturą
żywienia czasu PRL 217

Biblioteki

- RADOSŁAW DOBROWOLSKI
Gabinety i kolekcje w szkołach oo. Bazylianów w guberni
grodzieńskiej w latach 1803-1839 235
- WIESŁAW WRÓBEL
Biblioteka klasztoru dominikanów w Choroszcy w 1828 r.
i starodruk St-47 ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej
im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku 257
- SŁAWOMIR WŃEK
Inkunabuły i starodruki w zbiorach Wojewódzkiej i Miejskiej
Biblioteki Publicznej w Rzeszowie. Zarys problematyki 275

KS. ADAM SZOT Wydawnictwa Akcji Katolickiej na terenie archidiecezji wileńskiej	315
KRZYSZTOF HAPTAŚ Biblioteka Muzeum Regionalnego w Mielcu. Historia i zasób	363

Archiwa

PRZEMEK BOROWIK Archiwum Fary Witoldowej w Grodnie w roku 1783	381
CECYLIA BACH-SZCZAWIŃSKA Inwentarze skarbowe w Litewskim Państwowym Archiwum Historycznym w Wilnie – źródła do dziejów Krynek XVIII wieku	441
MAREK RUTKOWSKI Podłoże komasacji polskich archiwaliów Ziem Zabrzanych w aspektach naukowym, językowym, prawnym i instytucjonalnym	467
MARTA WRÓBEL Materiały do przygotowania i przebiegu wizytacji generalnej 1828 r. w wybranych parafiach dekanatu sokólskiego archidiakonatu białostockiego	493
WOJCIECH ZAŁĘSKI O Archiwum Stowarzyszenia <i>Collegium Suprasliense</i> w Supraślu	533

WIESŁAW WRÓBEL

Biblioteka klasztoru dominikanów w Choroszczy w 1828 r. i starodruk St-47 ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku

Jednym z ważniejszych źródeł historycznych obrazujących stan Kościoła katolickiego na terenie dawnego województwa podlaskiego w pierwszej poł. XIX w. są opisy inwentarzowe poszczególnych parafii, sporządzone w konsekwencji wizytacji generalnej w 1828 r.¹ Była ona realizowana na obszarze archidiaconatu białostockiego i obejmowała kontrolę stanu każdego kościoła parafialnego zarówno prowadzonego przez kler świecki, jak i zakonny. Dnia 20 listopada 1828 r. wizytator ks. Szymon Szyszko, dziekan sokólski, zwizytował kościół w Choroszczy, przy którym od 1654 r. byli osadzeni dominikanie. W konsekwencji ówczesny przeor klasztoru, o. Jakub Wiszowaty², sporządził precyzyjny opis inwen-

¹ O czym szerzej w artykule M. Wróbel *Materiały dotyczące przygotowania i przebiegu wizytacji generalnej w 1828 r. w wybranych parafiach Archidiaconatu Białostockiego*, w tym tomie.

² Wizytacja z 1828 r. odnotowuje biogram o. Jakuba Wiszowatego: urodził się w 1756 r. w rodzinie Macieja i Apolonii Wiszowatych w okolicy szlacheckiej Dziekonie. Uczył się w Szczuczynie w latach 1769-1776, w 1776 r. wstąpił do

tarzowy zarządzanej placówki, dlatego w archiwaliach duchowieństwa diecezjalnego, a nie w spuściźnie aktowej władz prowincji wileńskiej zakonu dominikanów, zachował się obszerny inwentarz kościoła parafialnego (świątynia, zakrystia z paramentami, plebania, cmentarz itd.) i zabudowań klasztornych oraz ich wyposażenia. Proboszcz postępując zgodnie z ogólnie ustalonym formularzem, szczegółowo i wyczerpująco odpowiedział na szereg pytań i omówił istotne zagadnienia związane z funkcjonowaniem całego beneficjum i parafii.

Inwentarzowy opis parafii choroskiej zachował się w zbiorach Litewskiego Państwowego Archiwum Historycznego w Wilnie³ i stanowi cenne źródło historyczne, pozwalające przyjrzeć się klasztorowi dominikańskiemu po blisko dwustu latach istnienia, a jednocześnie na cztery lata przed jego kasatą. Dzięki temu opisowi można rozpoznać wiele zagadnień z życia zgromadzenia, czy to w sferze materialnej, czy duchowej. Jednym z nich jest z pewnością kwestia biblioteki klasztornej, która w przypadku konwentów dominikańskich pełniła bardzo ważną rolę. Ojciec Wiszowaty był na szczęście na tyle skrupulatny, że zamiast opisać bibliotekę kilkoma zdaniem, na 13 stronach dokonał pełnej inwentaryzacji księgozbioru, odnotowując dane bibliograficzne każdego tomu według obowiązującego podziału zbioru i podając liczbę egzemplarzy danego tytułu. Mamy więc niepowtarzalną możliwość zajrzenia do zasobu biblioteki dominikanów choroskich na kilka lat przed jej likwidacją, zaś posiłkując się starszymi inwentarzami i dokumentami odnoszącymi się do klasztornej księgozbioru mamy możliwość prześledzenia jego ewolucji od czasu fundacji do 1828 r.

klasztoru dominikańskiego w Choroszczy. W 1780 r. wyświęcony na kapłana, w kolejnych latach uczył w Szkołach Publicznych Zabielskich do 1792 r. Od tego roku był przeorem w klasztorze w Daniłowiczach, później w Poławieniu, aż wreszcie od 1815 r. w Choroszczy. Był przedostatnim przeorem konwentu – w 1831 r. zastąpił go o. Jacek Chmielewski (Litewskie Państwowe Archiwum Historyczne w Wilnie [dalej: LPAH w Wilnie], f. 694, op. 1, d. 3735, k. 5v-6; S. Brzozecki, *Klasztor dominikanów w Choroszczy, 1654-1832*, [w:] *Parafia rzymskokatolicka w Choroszczy 550 lat. Księga Jubileuszowa*, T. Kasabuła, A. Szot (red.), Białystok 2009, s. 79).

³ LPAH w Wilnie, f. 694, op. 1, d. 3735, k. 1-23.

Biblioteka klasztoru dominikanów w Choroszczy w 1828 r.

Biblioteka stanowiła nierozłączny element każdego klasztoru, nie inaczej było w przypadku klasztorów dominikańskich, szczególnie naciskających na szeroką edukację zakonników⁴. Były one też niezbędne w przypadku klasztorów prowadzących szkołę konwentualną. Dominikański konwent w Choroszczy, ufundowany przez Mikołaja Stefana Paca w 1654 r.⁵ przy istniejącym od co najmniej 1459 r. kościele parafialnym⁶, jest klasycznym przykładem funkcjonowania placówki tego zgromadzenia, także w kontekście gromadzenia, przechowywania i udostępniania księgozbiorów. Na mocy dokumentu fundacyjnego zakonnicy otrzymali uposażenie i zostali zobowiązani do prowadzenia szkoły. Nic więc dziwnego, że już w 1666 r. w drewnianym budynku klasztorowym istniała biblioteka licząca ponad 200 woluminów⁷. Od tego czasu mimo pożarów, kolejnych zmian lokalizacji i przebudów, biblioteka – podobnie jak klasztor, który zyskał bardzo wysoką pozycję w lokalnej społeczności – stale się rozrastała.

Nowy kościół parafialny i zabudowania klasztorne – które się zachowały – ufundował ówczesny właściciel dóbr choroskich, Jan

⁴ A. Potocki, *Biblioteka w dominikańskim studium*, „Teofil” 2002, t. 18, z. 2, s. 59-169.

⁵ S. Brzozecki, *Klasztor dominikanów w Choroszczy*, s. 66-67.

⁶ W 1459 r. Piotr z Gumowa uposażył plebana osadzonego przy istniejącym już kościele. Oryginał pergaminowy trafił do archiwum rodu Chodkiewiczów: *Prawa i przywileje miasta i dóbr ziemskich Zabłudów XV-XVIII w.*, oprac. J. Maroszek, Białystok 1994, nr 14, s. 86; J. Maroszek, *Fundacja kościoła i powstanie rzymskokatolickiej parafii w Choroszczy w latach 1437-1459*, [w:] *Parafia rzymskokatolicka w Choroszczy 550 lat. Księga Jubileuszowa*, T. Kasabuła, A. Szot (red.), Białystok 2009, s. 52-53.

⁷ Biblioteka konwentu choroskiego była przedmiotem szczegółowej analizy bibliologicznej przeprowadzonej przez Katarzynę Zimnoch, która skupiła się przede wszystkim na pierwszych dekadach jej istnienia: K. Zimnoch, *Biblioteka dominikańska w Choroszczy w XVII wieku*, [w:] *Parafia rzymskokatolicka w Choroszczy 550 lat. Księga Jubileuszowa*, T. Kasabuła, A. Szot (red.), Białystok 2009, s. 135-147.

Klemens Branicki. Budowę kościoła prowadzono w latach 1752-1758, po czym w 1763 r. rozpoczęto i kontynuowano w następnych latach wznoszenie skrzydła klasztorne⁸. W 1828 r. zapisano, że budynek klasztorny był murowany, piętrowy, podpiwniczony i nakryty dachem posytyym dachówką. Na parterze wzdłuż korytarza znajdowało się dziewięć cel oraz refektarz i kapitułarz, na górnej kondygnacji zaś było siedem cel i pomieszczenie biblioteki. Wszystkie były zaopatrzone w okna, w dwunastu celach były piecice kaflowe, a w dwóch ceglane (pozostałe w tym czasie pozbawione pieców, były wykorzystywane na składy). Po spisaniu wyposażenia ruchomego klasztoru wizytator przyjrzał się bibliotece. Zapisał, że biblioteka znajduje się „w klasztorze na drugim piętrze, drzwi do niej podwójne na krukach i zawiasach żelaznych z zamkiem francuskim i zasuwami, w której dwa są okna i szafy malowane do składu ksiąg, w tych zaś w porządku przyzwoitym ułożone księgi”⁹. Dalej następuje dokładny spis ksiąg wykonany w formie tabeli. W pierwszej kolumnie sporządzający inwentarz odnotował liczbę porządkową, w drugiej kolumnie znalazł się opis bibliograficzny – autor, tytuł, miejsce i data wydania, o ile była możliwość pozyskania tych informacji bezpośrednio z druku – wreszcie rodzaj oprawy (skóra, półskórek, papier). Wiele pozycji było pozbawionych początkowych kart, o czym informacje zawierano w opisie bibliograficznym, najczęściej za pomocą formuły *absque data et authore, sine data et authore, sine principio, sine titulo et data*. Tytuły rzadko jednak były podawane w oryginalnym brzmieniu, a osoba spisująca inwentarz kompilowała je w skrócone opisy, np. *Dzieje pisma świętego przez Jarowskiego w Łowiczu roku 1782 w półskórek czy Krótkie opisanie wszystkich części ciała przez Hirheina w Warszawie roku 1722 w półskórek*. Ostatnią kolumnę wypełniały informacje o liczbie woluminów.

Podjęmy próbę analizy inwentarza klasztornej biblioteki z 1828 r. z uwzględnieniem podstawowych zagadnień: liczby wo-

⁸ W. Wróbel, *Opieka patronacka rodów Paców i Branickich nad klasztorem dominikanów w Choroszcy*, [w:] *Parafia rzymskokatolicka w Choroszcy 550 lat. Księga Jubileuszowa*, T. Kasabuła, A. Szot (red.), Białystok 2009, s. 129-132.

⁹ LPAH w Wilnie, f. 694, op. 1, d. 3735, k. 8v-14v.

luminów, podziału księgozbioru, pochodzenia oraz miejsca i daty wydania.

W 1828 r. biblioteka dominikanów choroskich liczyła 516 tytułów w równej liczbie tysiąca woluminów. Dzięki zachowanym inwentarzom bibliotecznym sporządzonym niedługo po ufundowaniu klasztoru wiemy, że w 2 poł. XVII w. księgozbiór liczył ponad 200 woluminów i stopniowo wzrastał, np. w 1666 r. odnotowano ich ok. 240, w roku 1682 około 250, z dodaniem 130 książek hereetyckich, w 1699 r. księgozbiór liczył już ok. 320 tytułów, z dodaniem ok. 85 książek hereetyckich¹⁰. Jak widać, największy napływ książek do klasztoru nastąpił w ciągu XVIII w., a od fundacji klasztoru do jego kasaty zasób tytułów co najmniej się podwoił. Zachowane w archiwum klasztorowym księgi inwentarzowe oraz przychodów z lat 1776-1809¹¹ nie odnotowują informacji o konkretnych źródłach wpływów do biblioteki konwentualnej.

Pojawia się pytanie, czy 1000 woluminów to dużo, czy mało i jak choroska biblioteka wyglądała na tle innych klasztorów dominikańskich prowincji litewskiej. Już M. Giżycki w *Wiadomościach o dominikanach prowincji litewskiej* zwracał uwagę na to, że znajdująca się na górnej kondygnacji biblioteka była „dość liczna”¹². Dzięki skrupulatnym badaniom bibliotek klasztorowych prowadzonych przez o. Marka Miławickiego, które jednak nie objęły klasztoru choroskiego, mamy wyjątkową możliwość porównania omawianej biblioteki ze zbiorami innych placówek prowincji¹³. Warto więc tym bardziej dokonać tego porównania i dopisać do zestawu informacji o liczebności księgozbiorów poszczególnych konwentów księgozbiór z Choroszczy. Na początku XIX w. najobszerniejsze zbiory znajdowały się w Grodnie i Połocku – po ok. 11 000

¹⁰ K. Zimnoch, *Biblioteka dominikańska w Choroszczy*, s. 137-139.

¹¹ Archiwum Archidiecezjalne w Białymstoku (dalej: AAB), Archiwum Parafii Rzymskokatolickiej w Choroszczy, Księga ofiar 1776-1822, k. 1-54.

¹² M. Giżycki [pseud. Wołyniak], *Wiadomości o dominikanach prowincji litewskiej*, t. 1, Kraków 1917, s. 75.

¹³ M. Miłowicki, *Inwentarze i opisy bibliotek klasztorów dominikańskich skasowanych w guberniach zachodnich Cesarstwa Rosyjskiego w XIX w. Stan źródeł i miejsce ich przechowywania*, „Hereditas Monasteriorum” 2012, t. 1, s. 141-172.

woluminów, a także w konwencie Ducha Świętego w Wilnie – ok. 6000 woluminów. Pozostałe klasztory prowincji były znacznie skromniej wyposażone: w Łyskowie było 1400 woluminów, w Dereczynie 1100, Choroszczy 1000, Pińsku 889, Różanymstoku 600¹⁴, Słonimiu 470 i Klimówce 330¹⁵. Reszta nie przekraczała 200 woluminów, niektóre zaś – skutkiem katastrof lub kradzieży – miały ledwie po kilkadziesiąt tomów. Porównanie z wybranymi klasztorami plasuje więc choroski księgozbiór wśród średnio zasobnych bibliotek prowincji.

Księgozbiór w Choroszczy został usystematyzowany przy pomocy działów tematycznych, którym przyporządkowano litery A, B, C, D, F, I, J, L, M, N i R. Jedynie litery A, B, C i D w inwentarzu miały jasno określone nazwy. Stanowiły podstawę edukacji i formacji religijnej, były też z pewnością najczęściej wykorzystywane: dział A – *libri spirituales*, dział B – *libri sacri*, dział C – *theologia morales*, dział D – *libri concionatores*. Pozostałe działy F, I, J, L, M, N i R zawierały księgi z zakresu nauk „świeckich”, w tym historii, matematyki, przyrody, filozofii, gramatyki, retoryki, poetyki, także dzieła starożytne, zbiory praw i konstytucji. W sferze organizacji księgozbioru widać wyraźną zmianę w stosunku do poprzednich epok. W 2 poł. XVII w. księgozbiór nie był usystematyzowany dziedzinowo, segregowano go według formatu *folio*, *quarto* i *octavo* bądź alfabetycznie. Brak podziałów tematyczno-dzie-

¹⁴ Lietuvos Mokslų Akademijos Vrublevskių Biblioteka [dalej: LMAVB], f. 43, nr 15864, k. 11v-20; K. Zimnoch, *Historyczna biblioteka dominikańska w Różanymstoku w świetle XI-X-wiecznych źródeł inwentarzowych – język i proveniencja wydawnicza księgozbioru*, „Studia Podlaskie” 2013, t. XXI, s. 129; A. Szot, *Biblioteka dominikańska w Różanymstoku*, „Bibliotekarz Podlaski” 2004, t. 8, s. 64-76.

¹⁵ AAB, Archiwum parafii w Klimówce, *Opisanie całego funduszu xięży dominikanów klimowieckich, iako to Kościoła z jego przynależnościami i klasztoru ze wszelkim zabudowaniem oraz wszelkich sprzętów ruchomych i nieruchomych, w prowincyi litewskiej, w obwodzie białostockim, powiecie sokólskim położonego; w czasie jeneralnej wizyty JW. Pralata Archidyakona Rzymskokatolickich w obwodzie białostockim kościołów S. T. i O. P. D. kanonika kijowskiego, superyora i proboszcza białostockiego x. Kazimierza Kubeszowskiego roku 1817 dnia [b. d.] miesiąca sporządzone*, k. nlb.

dzinowych był zapewne efektem niewielkich rozmiarów zbioru, w którym łatwo było się orientować. Z czasem, gdy woluminów zaczęło przybywać, pojawiła się konieczność szczegółowszego podziału. Wewnętrznie poszczególne działy literowe były uszeregowane według tradycyjnych formatów druku: *folio*, *quarto*, *quarto minori*, *quarto maiori*, *octavo*. Natomiast w obrębie formatów nie da się zaobserwować jakiegokolwiek logicznego podziału, czy to według autorów, tytułów, miejsca, czy dat wydania.

Podział z zastosowaniem liter alfabetu oraz kolejność działów tematycznych (rozpoczynając od tematyki religijnej, moralnej i predykanckiej) był typowy dla klasztorów prowincji litewskiej. Analogiczna systematyka księgozbioru występowała chociażby w pobliskim klasztorze różanostockim, który także poddano wizytacji w 1828 r. Przy liczbie 474 tytułów (611 książek), literom od A do F przyporządkowano działy: ascetyka, kazania, teologia, historia, filozofia i nauki przyrodnicze, retoryka z poetyką i matematyką, miscellanea¹⁶.

W chorskiej bibliotece, w dziale ksiąg religijnych było 341 woluminów, a w pozostałych działach świeckich 161. Przeważały dzieła jedno- i dwuegzemplarzowe. Co zrozumiałe, najczęściej wieloegzemplarzowe były książki z działu D – *concionatores* (kazania i mowy), pozycje te bowiem nieustannie wykorzystywano w edukacji i codziennej pracy zakonników. Nie brakowało jednak większej liczby tych samych woluminów w działach związanych z teologią i duchowością. Najczęściej było od dwóch do czterech egzemplarzy, lecz zdarzały się wyjątki, np. dwanaście woluminów teologii benedyktyna Rentsa, osiem tomów teologii Monsirena, sześć egzemplarzy dzieła ks. Kluka o zwierzętach.

Próba przedstawienia pełnej struktury chronologicznej księgozbioru jest utrudniona, gdyż w wielu przypadkach spisujący nie podał lub nie był w stanie podać konkretnej daty wydania. Na 516 tytułów informacji tych nie miało 175 pozycji, co stanowi 1/3 całego księgozbioru (33,9%). Natomiast podział chronologiczny tytułów, przy których podano datę wydania, przedstawia się następują-

¹⁶ K. Zimnoch, *Historyczna biblioteka dominikańska w Różanymstoku*, s. 130.

co: dzieł wydrukowanych w XVI w. było zaledwie 19 (nie było starszych dzieł, najstarsze druki oznaczone datą pochodzą z 1541), co stanowi 0,3% dającej się datować całości, dzieł wydanych w XVII w. były 92 tytuły (17,8%), zaś 225 tytułów zostało wydanych w XVIII w. (43,6%). Zwraca uwagę niemal całkowity brak wydawnictw z XIX w., tych bowiem odnotowano ledwie 2 tytuły (0,03%), co da się wytłumaczyć znacznym zubożeniem klasztoru w wyniku posunięć władz pruskich w związku z konfiskatą majątków kościelnych i zamianą ich na kompetencje, które zostały utrzymane po 1807 r. przez Rosjan.

Z powyższego zestawienia wynika, że przeważająca większość pierwsiastkowego księgozbioru konwentalnego ulegała uszczupleniu w ciągu XVII i XVIII w. Wiadomo, że klasztor był dwukrotnie niszczone przez pożary (w 1683 r. i w pierwszej dekadzie XVIII w.), ale nigdzie nie wspomiano wprost o stratach w księgozbiornie. Niemniej jednak klasztorny księgozbiór nie ewoluował od 1654 r. w sposób ciągły, czego dowodem jest nieobecność tomów odnotowanych w najstarszych inwentarzach biblioteki i w 1828 r. ogólnie niska liczba woluminów z XVI i XVII w., skoro tych naliczono w 1699 r. ponad 320 woluminów. W każdym razie produkcja książkowa z XVIII w. stanowi ponad 40% dającego się datować księgozbioru i chociaż prawie 34% książek nie miało odnotowanej daty wydania, liczba ta zdaje się wskazywać na niemal całkowite odtworzenie biblioteki w ciągu XVIII stulecia.

Księgozbiorowi choroskiemu można się przyjrzeć pod względem miejsc wydania. Z 516 tytułów tylko 343 mają podane precyzyjne i dające się identyfikować adresy wydawnicze, co stanowi 66% zbioru. Z tego 210 książek było wydanych w drukarniach na terenie Rzeczypospolitej (61%), pozostałe zaś stanowiły importy (39%). Najprawdopodobniej rozpoznanie miejsc wydania wszystkich druków nie zmieniłoby zasadniczo proporcji, w których przewaga przypada drukom rodzimym. Najwięcej druków pochodziło z Wilna (64) i Warszawy (43), od dziesięciu do dwudziestu druków było z Kalisza, Krakowa, Poznania i Lwowa, 8 druków wydano w pobliskim Supraślu. Po sześć druków pochodziło z Lublina i Oliwy, pięć z Sandomierza i Braniewa, po dwa z Łowicza, Grodna

i Częstochowy, a po jednym z Zamościa, Wrocławia, Torunia, Przemysła, Nieświeża i Berdyczowa. Zagraniczne druki w choro skim konwencje były wydawane głównie w Kolonii, Antwerpii, Autun, Wenecji, Paryżu. Poza Kolonią, w której wydano trzydzie ści sześć tytułów, resztę miast reprezentuje po kilka druków.

Analogiczną sytuację znajdujemy w tym samym czasie w klasz torze dominikańskim w Różanymstoku. Mianowicie 57% księgo zbioru stanowiły druki XVIII-wieczne, a wśród druków rodzi mych, stanowiących 53,26% całości, dominowały druki wileńskie (116), warszawskie (51), krakowskie (31), poznańskie (28) i kali skie (26), podczas gdy pozostałe ośrodki drukarskie są reprezento wane ledwie przez kilka pozycji¹⁷.

Podział językowy druków nie pozwala na szczegółowe wnioski – 60% było w języku łacińskim, a 40% w języku polskim, tylko jedna książka była w języku włoskim. Można zauważyć jedną pra widłowość: zdecydowanie więcej książek w języku polskim znaj dowało się w dziale D – *concionatores* i były to głównie zbiory ka zań, co wydaje się logiczną konsekwencją predykanckiej pracy do minikanów wśród lokalnej społeczności posługującej się głównie językiem polskim.

Pozostaje do rozpatrzenia ostatnia kwestia: drogi pozyskiwania książek do biblioteki. Na podstawie posiadanych źródeł nie mamy możliwości powiedzieć czegokolwiek pewnego na ten temat. Dla tego musimy poprzestać na stwierdzeniu, że wpływy do biblioteki nie mogły różnić się od standardowych: zakupów i darowizn poje dynczych egzemplarzy czy całych zbiorów, np. na podstawie zapi sów testamentowych¹⁸. Całkowicie bezsilni, na tych konstatacjach powinniśmy poprzestać, gdyby nie starodruk obecnie przechowy wany w Zbiorach Specjalnych Biblioteki Uniwersyteckiej im. Je rzego Giedroycia w Białymstoku.

¹⁷ K. Zimnoch, *Historyczna biblioteka dominikańska w Różanymstoku*, s. 132-134.

¹⁸ K. Zimnoch, *Biblioteka dominikańska w Choroszczy*, s. 146-147.

Losy dominikańskiej biblioteki po 1832 r. i starodruk St-47

Oddział Zbiorów Specjalnych Biblioteki Uniwersyteckiej im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku posiada w swym zasobie kilka odrębnych kolekcji, z których najcenniejszą jest kolekcja starodruków. Kolekcja jest tworzona od 1970 r., a więc niemal od początków istnienia biblioteki Filii Uniwersytetu Warszawskiego w Białymstoku. Początkowo były one wpisywane do inwentarza wspólnego dla wszystkich druków zwartych, a dopiero w 1981 r. wydzielono odrębną księgę inwentarzową książek wydanych przed 1800 r. Obecnie, po 43 latach gromadzenia, na kolekcję starych druków składa się 486 woluminów. Pozyskiwano je w różny sposób, przede wszystkim poprzez kupno na publicznych aukcjach bądź w darze od osób prywatnych lub instytucji. Kolekcja starodruków ma charakter zbioru przypadkowych dzieł, głównie o tematyce religijnej, w mniejszym zakresie poświęconych historii, prawu lub lingwistyce. Przytłaczająca większość woluminów wyszła spod pras drukarskich w XVIII w., tylko kilkanaście wydano w XVII w. Najstarszy druk w kolekcji to *Boska Komedia* Dantego Alighieri z 1576 r. Mają one najróżniejszą proveniencję, dającą się ustalić dzięki licznie występującym inskrypcjom, wpisom, podpisom i pieczęciom. Do tej pory nie doczekały się jednak należytego opracowania naukowego i katalogowego.

Wśród egzemplarzy posiadanych przez Bibliotekę Uniwersytecką szczególne znaczenie w kontekście historii biblioteki dominikańskich ma tytułowy starodruk o sygnaturze St-47: *Głos wołającego na puszczy augustynianskiej Jana złotemi ustami Chryzostoma Gołębiowskiego*¹⁹ (...) to jest kazania na wszystkie

¹⁹ Jan Chryzostom Gołębiowski (Gołębiowski) h. Prawdzic, ur. w 1654 r. koło Nowego Korczyna. Syn Macieja i Reginy z Koźmińskich. W 1671 r. wstąpił do zakonu augustianów w Krakowie. W 1674 r. przyjął profesję zakonną. Kształcił się w Krakowie i Warszawie. W 1677 r. był już lektorem filozofii, później wyjechał do Paryża, zaś w 1678 r. doktorat uzyskał w Walencji. Powrócił do kraju na

*niedziele całego roku, podczas sejmów, tudzież na różnych miejscach przed majestatem JKMc i miane przez WW OO Augustianów Warszawskich przy kościele św. Marcina zebrane (...), wydany we Lwowie w 1757 r. O tym, że druk pochodzi z konwentu choroskiego świadczą niezbitcane zapisy proweniencyjne na karcie przedtytułowej: *Ex libris bibliothecae personalis fratris Cantij Bagiński Sanctae Theologiae Doctoris Sacri Ordinis Praedicatorum* oraz *Applicata bibliothecae conventus Choroscensis*.*

Starodruk ten znajdujemy w inwentarzu biblioteki choroskich dominikanów z 1828 r. pod nr. 200, jako *Kazania Niedzielne x Gołębiowskiego we Lwowie r[ok]u 1757 w skurę*. Do Choroszczy trafił najpewniej po śmierci jej pierwszego znanego właściciela, wymienionego we wpisie o. Wojciecha Wincentego Jana Kantego Bagińskiego. To znana postać w historii dominikańskiej prowincji litewskiej, teolog, płodny pisarz, historyk i dziejopis oraz przyjaciel konwentu choroskiego. Doczekał się krótkich biogramów w *Polskim słowniku biograficznym*, *Słowniku polskich teologów katolickich* i *Encyklopedii Katolickiej*²⁰.

początku lat 80. XVII w., po czym został regensem studium zakonnego w Warszawie. W latach 1685-1688 był przeorem warszawskiego konwentu oraz wizytatorem zakonu, natomiast w latach 1688-1691 i 1697-1700 zajmował stanowisko prowincjała. Jednocześnie pełnił funkcję nadwornego kaznodziei króla Jana II Sobieskiego. Zmarł w 1700 r. Dzieło „Głos wołającego na puszczy austriańskiej” wydane dopiero w 1757 r. stanowi zbiór jego kazań sejmowych, pasyjnych, niedzielnych i świątecznych. Biografia i bibliografia Jana Chryzostoma Gołębiowskiego: J. Caputa, *Jan Chryzostom Gołębiowski, nadworny kaznodzieja króla Jana III. Studium historyczno-literackie*, Kraków 1901; A. Schletz, *Gołębiowski Chryzostom (ok. 1654-1700)*, [w:] *Polski Słownik Biograficzny*, t. 8, Wrocław-Kraków-Warszawa 1959-1960, s. 248-249; E. Ozorowski, *Gołębiowski (Golembiowski) Jan Chryzostom h. Prawdzic (zm. 1700), augustianin, autor kazań-traktatów teologiczno-społecznych*, [w:] *Słownik polskich teologów katolickich*, t. 1, H. E. Wyczawski (red.), Warszawa 1981, s. 554-555.

²⁰ A. Bar, *Bagiński Wojciech Wincenty Kanty (zm. 1784)*, [w:] *Polski słownik biograficzny*, t. 1, Kraków 1935, s. 216; H. E. Wyczawski, *Bagiński Wojciech Kanty, przydom.: Ojczyc (1726-1785), dominikanin, kronikarz*, [w:] *Słownik polskich teologów katolickich*, t. 1, H. E. Wyczawski (red.), Warszawa 1981, s. 88-89; R. Świętochowski, *Bagiński Wojciech Wincenty Jan Kanty*, [w:] *Encyklopedia Katolicka*, t. 1, F. Gryglewicz, R. Łukaszyk, Z. Sułowski (red.), Lublin 1985, szp. 1258.

Wojciech Bagiński urodził się 4 kwietnia 1726 r. w Baginkach koło Brańska, jako syn Kazimierza i Anny Rutkowskiej. W 1747 r. wstąpił do klasztoru dominikańskiego w Grodnie, co mogło być konsekwencją kontaktów z dominującym w regionie konwentem choroskim, któremu zresztą zapisał rodzinną majątność po złożeniu ślubów zakonnych. W 1748 r. został wysłany do Dereczyna. W 1750 r. wyświęcony na subdiakona, rok później na diakona²¹, ok. 1765 r. uzyskał lektorat, potem bakalaureat i przed 1774 r. doktorat z teologii. Wykładał filozofię w Zabiążach, gdzie był krótko przeorem, i teologię w Wilnie. Zmarł w 1785 r.

O. Bagiński jest znany przede wszystkim jako autor *Księgi dziejów* z lat 1747-1787, w której zapisywał ważniejsze wydarzenia krajowe, opisywał znamienitych obywateli, przytaczał teksty ustaw i rozporządzeń, omawiał rody szlacheckie i magnackie, streszczał książki itd. Rękopis wydał Eustachy Tyszkiewicz jako *Rękopism x. Bagińskiego dominikanina prowincji litewskiej* (Wilno 1854). Ponadto opracował *Chorografię, czyli opisanie Żmudzi świętej około r. 1780 sporządzone*, opublikowaną przez Józefa Kraszewskiego w „Athenaeum” w 1854 r. Z druków jego autorstwa Estreicher wymienia *Kazanie (...) w czasie solennego na województwo trockie wjazdu JW. JP Tadeusza na Kozielsku Ogińskiego wojewody Trockiego (...) w kościele trockim dominikańskim roku 1770 dnia 2 września miane* (Wilno 1770)²². W Bibliotece Narodowej w Warszawie znajduje się rękopis zatytułowany *Zbiór listów, wierszów, uwag i rozpraw, a między nimi opisanie Żmudzi r. 1781*, stanowiący niegdyś własność Władysława Trębickiego, następnie przeniesiony do Biblioteki Ordynacji Zamoyskich²³. Z kolei w Bibliotece Uniwersytetu Wileńskiego mają być przechowywane rękopisy *Historia domestica Provinciae Lithuaniae OP* oraz *Zabawka*

²¹ LMAVB, f. 43, nr 49271, k. 2v, 4.

²² K. Estreicher, *Bibliografia polska*, cz. 3, t. 1 (t. XII zbioru ogólnego), Kraków 1891, s. 331.

²³ Biblioteka Narodowa, rkps. BOZ 840 (*Katalog rękopisów Biblioteki Narodowej*, seria 3, t. 2 (zbiory Biblioteki Ordynacji Zamoyskich, oprac. B. Smoleńska, przy współpracy K. Muszyńskiej, Warszawa 1991, s. 150-156).

*duchowna przez dziesięć dni w zbawiennej nietęskliwie trwająca myśli*²⁴. Ale wystarczy przyrzeć się inwentarzowi choroskiej biblioteki, żeby stwierdzić, że spuścizna o. Bagińskiego była znacznie bogatsza i wymaga jeszcze szerszych badań: Nr 174: *Theologia scripta R. P. Cantii Baginski Wilnae a[nn]o 1774 w półskurek*; Nr 150: *Tractatus de jure et justitio R. P. Baginski Wilnae absque data w półskurek*; Nr 195: *Kazania Niedzielne pisane x. Bagińskiego bez daty w półskurek*; Nr 196: *Kazania świąteczne x. Bagińskiego bez daty w półskurek*. Ciekawie wygląda nr 344 w omawianym inwentarzu biblioteki choroskiej: *Rękopisma dziejów różnych x. Bagińskiego bez daty w skórze*²⁵. Możliwe, że tak duża liczba druków jego autorstwa, w tym także rękopis, stanowi dowód na to, że do Choroszczy trafiła całość lub większa część księgozbioru o. Bagińskiego.

Cztery lata po sporządzeniu opisu inwentarzowego kościoła, klasztoru i biblioteki, istniejący od blisko 180 lat choroski konwent dominikanów uległ kasacji jako efekt represji carskich, które dotknęły Kościół katolicki po powstaniu listopadowym. W lutym 1832 r. car Mikołaj I wydał dekret likwidujący 196 klasztorów na terenie Rosji. W grupie tej było 57 placówek dominikańskich z obszaru prowincji litewskiej i ruskiej, stanowiących blisko 62% wszystkich klasztorów istniejących do 1832 r. Na liście znalazły się także konwenty w Choroszczy i Klimówce. Zakonników

²⁴ H. E. Wyczawski, *Bagiński*, s. 89; R. Świętochowski, *Bagiński*, szp. 1258.

²⁵ LPAH w Wilnie, f. 694, op. 1, d. 3735, k. 10 (nr 147, 150), 11 (nr 195, 196), 12v (nr 344). Warto zastanowić się, czy owe *Rękopisma* przechowywane w klasztorze w Choroszczy w 1828 r. nie są tożsame z rękopisem o. Bagińskiego obecnie znajdującym się w zbiorach Biblioteki Narodowej. Wiadomo, że rękopis z Biblioteki Narodowej należał początkowo do Władysława Trębickiego h. Ślepowron, ur. w 1808 r. syna Wincentego (1763-1842), łowczego kobryńskiego i szambelana króla Stanisława Augusta Poniatowskiego. Trębiccy wywodzili się z majątku Linowo w powiecie kobryńskim. Natomiast Władysław w latach 50. XIX w. nabył posesję w Białymstoku, wzniośl okazały dom, w którym mógł pomieścić część własnego, liczącego kilka tysięcy woluminów, księgozbioru (budynek zwany „kamienicą pana Trębickiego” zachował się do dziś przy ul. Warszawskiej 63, ale został rozbudowany). Można więc zadać pytanie, czy Władysław Trębicki nie pozyskał części zbiorów, wśród których był rękopis o. Bagińskiego, z dawnej biblioteki klasztornej w Choroszczy.

z Choroszczy przewieziono pod eskortą wojskową do klasztoru w Różanymstoku, który uległ likwidacji w 1846 r.²⁶

Pojawia się pytanie, co stało się z klasztorną biblioteką po 1832 r. i jakie były losy tytułowego starodruku St-47. Na pewno biblioteki nie przeniesiono do Różanegostoku wraz z zakonnikami, gdyż inwentarz tamtejszego księgozbioru z 1846 r. nie wykazuje wzrostu liczby woluminów w stosunku do inwentarza z 1828 r., lecz nawet ich nieznaczną redukcję (474 tytuły w 1828 r. i 424 tytuły w 1846²⁷). Wydaje się, że biblioteka choroska była zbyt duża, żeby ją przemieszczać, dlatego zdecydowano o jej pozostawieniu na miejscu. Potwierdza to fakt, że mohylewski duchowny konsystorz rzymskokatolicki ukazem z 26 sierpnia 1832 r. nakazał ks. Józefowi Szackiemu²⁸, administratorowi parafii dobrzyniewskiej, rozłożyć opiekę nad choroską biblioteką. Polecenie władz duchownych wykonywał jeszcze w 1856 r., w czym nie przeszkodziła mu zmiana przynależności administracyjnej w 1848 r. z archidiecezji mohylewskiej na diecezję wileńską. Przez cały ten czas zbiory dominikańskie pozostawały w zabudowaniach klasztornych.

Dnia 5 stycznia 1855 r. ks. Szacki za pośrednictwem dziekana białostockiego, ks. Józefa Bąkowskiego, zwrócił się do wileńskiego konsystorza duchownego z prośbą o zwolnienie go z obowiązku opieki nad księgozbiorem po skasowanym klasztorze i przeka-

²⁶ *Полное Собрание Законов Российской Империи*, t. VII, Sankt Petersburg 1833, nr 5507; szerzej: P. P. Gach, *Kasaty zakonów na ziemiach dawnej Rzeczypospolitej i Śląska 1773-1914*, Lublin 1984, s. 155-160; J. Maroszek, *Klasztory Podlasia. Źródła kultury i świadomości narodowej*, Białystok 1995, s. 14; S. Brzozeczki, *Klasztor dominikanów w Choroszczy*, s. 74-75; T. Krahel, *Wstęp*, w: *Sanktuarium Maryjne Różanystok*, Różanystok 2016, s. 19.

²⁷ A. Szot, *Biblioteka dominikańska w Różanymstoku*, „Bibliotekarz Podlaski” 2004, t. 8, s. 67-76.

²⁸ Ks. Józef Szacki, syn szlachcica Macieja, urodzony w 1789 r., w latach 1807-1811 uczył się w białostockim gimnazjum, od 1811 do 1813 r. w seminarium w Tykocinie. Od 1813 r. pracował w parafii Wysokie Litewskie, w latach 1817-1821 w Bielsku, od 1821 do 1822 r. był wikariuszem w Dobrzyniewie. W 1822 r. objął funkcję administratora tej parafii i pełnił ją do przejścia na emeryturę w latach 50. XIX w. (Archiwum Państwowe w Białymstoku, Akta kościelne różnych wyznań, sygn. 1, k. 144-145).

zanie go innemu duchownemu²⁹. Władze duchowne w Wilnie nie znając szczegółów sprawy, 12 lutego 1855 r. poprosiły ks. Bąkowskiego o wyjaśnienia, w tym także o przesłanie dokładnego opisu księgozbioru³⁰. Wypełnienie polecenia zajęło księżom ponad rok i dopiero 19 czerwca 1856 r. dziekan Bąkowski odesłał do Wilna informacje dotyczące opieki ks. Szackiego nad choroską biblioteką, dołączając do nich inwentarz księgozbioru. Wymieniał on zaledwie 161 tytułów w 191 tomach! W ciągu 24 lat z dawnej biblioteki dominikańskiej zniknęło więc przeszło 800 woluminów (czyli 81% całej kolekcji)³¹. Nie wiadomo, czy było to działanie jednorazowe, np. selekcja i przeniesienie ksiąg do innej biblioteki (jak bywało w wielu innych przypadkach), czy też ubywały one stopniowo, gdy pozbawione stałego nadzoru były bez przeszkód wynoszone i „pożyczane” przez różne osoby, tzw. książkołapów³². Odpowiedzi na to pytanie być może już nigdy nie poznamy. W każdym razie w spisie z 1856 r. pod nr 22 znajdujemy *Księdza Gołębiewskiego kazania* w jednym tomie, który można identyfikować ze starodrukiem St-47 przechowywanym w zbiorach Biblioteki Uniwersyteckiej im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku.

Dnia 4 października 1856 r. wileński duchowny konsystorz rzymskokatolicki zdecydował o zachowaniu w aktach sprawy inwentarza biblioteki, zdjęciu z ks. Szackiego obowiązku opieki nad choroskim księgozbiorem oraz wyznaczeniu przez dziekana białostockiego innego duchownego do wypełnienia tych czynności. Nakazy przesłano ks. Bąkowskiemu pismem z 18 października 1856 r., przy czym dziekan miał poinformować konsystorz o personaliach nowego opiekuna. Stosowny raport nigdy jednak nie powstał i nie wiemy, kto – i czy w ogóle – dalej sprawował pieczę nad omawianym zbiorem³³.

²⁹ LPAH w Wilnie, f. 604, op. 4, d. 1447, k. 1.

³⁰ LPAH w Wilnie, f. 604, op. 4, d. 1447, k. 2-2v.

³¹ LPAH w Wilnie, f. 604, op. 4, d. 1447, k. 3-6v.

³² O różnych drogach i sposobach uszczuplania księgozbiorów konwentualnych szeroko i na przykładach: M. Miławicki, *Inwentarze i spisy bibliotek*, s. 149-154.

³³ LPAH w Wilnie, f. 604, op. 4, d. 1447, k. 7-7v.

Do kwestii tej powrócono dopiero w 1869 r. Konsystorz zwrócił się do nowego dziekana z pytaniem dotyczącym sytuacji księgozbioru choroskiego. 4 lipca 1869 r. dziekan informował, że książki z dawnej biblioteki dominikańskiej do 1865 r. były przechowywane w budynku klasztoru. 31 stycznia 1865 r. decyzją generał-gubernatora Michała Murawiowa zabudowania poklasztorne przekazano miejscowej parafii prawosławnej z przeznaczeniem pod wynajem, z którego wpływy miały być przeznaczone na budowę nowej świątyni. W kolejnych latach w pięciu pomieszczeniach urządzono szkołę ludową, szesnaście pokoi wydzierżawiono robotnikom z fabryki Moesa, pozostałe zajęli proboszcz parafii prawosławnej i psalmista ze swoimi rodzinami³⁴. Ocalały księgozbiór przeniesiono na poddasze kościoła parafialnego, gdzie pozostawał nadal w 1869 r.³⁵

Nie ulega wątpliwości, że takie rozwiązanie nie wpłynęło pozytywnie na stan zbiorów. Ich umieszczenie na poddaszu kościoła było wyraźnym sygnałem zupełnej marginalizacji znaczenia dominikańskich druków, a kolejni proboszczowie nie przywiązywali do nich większej wagi. Liczba woluminów nieustannie malała, chociaż brakuje na ten temat precyzyjnych danych z kolejnych dekad. Dopiero ks. Karol Suchocki sporządzając opis inwentarzowy parafii przy okazji wizytacji dekanalnej w marcu 1895 r. zanotował w dziale „Archiwum”: *книгъ разныхъ старинныхъ латинскихъ ящикъ*, bez podania liczby³⁶. Stare, łacińskie księgi z dawnej biblioteki choroskich dominikanów w 63 lata po kasacie klasztoru mieściły się więc w jednej zaledwie skrzyni.

Trudno powiedzieć, czy starodruk z prywatnego księgozbioru o. Wojciecha Bagińskiego w ostatniej dekadzie XIX w. znajdował się nadal w parafii, czy też był już w prywatnych rękach. W każ-

³⁴ H. Surynowicz, *Pod opieką Matki Bożej. Dzieje parafii prawosławnej w Choroszcy 1507-2007*, Choroszcz 2007, s. 78-79; W latach 1874-1875 próbowano przebudować gmach poklasztorny w świątynię prawosławną: W. F. Wilczewski, *Projekt przebudowy klasztoru dominikanów w Choroszcy na cerkiew prawosławną*, „Białostoczczyzna” 1997, z. 2, s. 112-113.

³⁵ LPAH w Wilnie, f. 604, op. 4, d. 1447, k. 8-10.

³⁶ LPAH w Wilnie, f. 694, op. 1, d. 4144, k. 70.

dym razie dopiero w 1975 r. pojawił się na publicznej licytacji, w wyniku której trafił do zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej im. Jerzego Giedroycia w Białymstoku. Wiadomo, że wiele druków z dawnej biblioteki konwentu choroskiego jest przechowywanych w zbiorach polskich, litewskich i białoruskich, ale ich losy po 1832 r., zmiany właścicieli i przynależności bibliotecznej wymagają jeszcze wielu lat badań³⁷.

³⁷ Przykładowo w Oddziale Rzadkiej Książki Muzeum Państwowego w Grodnie znajdują się trzy starodruki, które niegdyś wchodziły w skład choroskiego księgozbioru klasztorowego, a później trafiły do klasztoru w Grodnie. Ich „wspólnym mianownikiem” jest osoba o. Dominika Siwickiego, przeora konwentu choroskiego w 1790-1791 r., znanego bibliofila, który jako właściciel druków figuruje na ich kartach przedtytułowych. Wydaje się, że pierwotną lokalizacją druków była jednak biblioteka konwentu choroskiego. Najbardziej prawdopodobne, że o. Dominik Siwicki wypożyczył je z Choroszczy przed 1762 r., gdy swoje zbiory przekazał na rzecz konwentu dominikańskiego w Grodnie. Siwicki zm. po 1791 r. (*Каталог выдання XV–XVI стагоддзя. З фонду Гродзенскага Дзяржаўнага Гісторыка-археалагічнага Музея*, Слонім 2003; I. Pietrkiewicz, *Rękopiśmienna spuścizna Faustyna Ciecierskiego jako źródło do dziejów kultury intelektualnej dominikanów prowincji litewskiej początku XIX wieku*, „Annales Universitatis Paedagogicae Cracoviensis”, seria „Studia ad Bibliothecarum Scientiam Pertinentia” 2013, t. 11, s. 114, 118-120). Ponadto w Bibliotece Uniwersytetu Wileńskiego przechowywane są dwa inkunabuły z konwentu choroskiego (N. Fiegelmanas, *Lietuvos inkunabulai*, Vilnius 1975, nr 205, 208).